

Fra: Farm For the Future Tanzania Ltd, v/initiativtaker og styreleder Osmund Ueland,

Oslo 27. mai 2026

Norsk utviklingspolitikk trenger et vendepunkt

Bistand må i større grad bygge matproduksjon, arbeidsplasser og lokalsamfunn som kan klare seg selv – og måles på faktiske forbedringer i menneskers liv.

Norge mangler ikke penger til utviklingsarbeid. Bistand over UD's budsjett var på NOK 50,8 mrd. i 2025.

Norsk utviklingspolitikk har et omdømme problem, med kritikk fra mange hold, også Riksrevisjonen.

Verden trenger mer effektiv utviklingsinnsats. Andelen som kanaliseres til internasjonale organisasjoner har økt betydelig. Samtidig peker Riksrevisjonen på at oppfølgingen av internasjonale organisasjoner ikke er tilstrekkelig.

Da må vi også våge å stille spørsmålet: Gir dagens system gode nok resultater?

Våre erfaringer etter 8 år i Tanzania viser at det som mangler er:

- *Sterkere samspill mellom offentlig, private og ideelle aktører*
- *Styrke næringslivsaktører som kan bygge kommersielle, bærekraftige virksomheter med et langsiktig perspektiv*
- *Sterkere prioritering av tiltak som øker matproduksjonen, skaper lønnsomme arbeidsplasser og bygger lokalsamfunn som på sikt kan klare seg selv.*
- *Barn og unge må få se at moderne landbruk kan gi arbeid, inntekt, entreprenørskap og framtidsmuligheter.*

Regjeringen arbeider nå med en ny stortingsmelding om utviklingspolitikken. Det er positivt at Utviklingsministeren har satt i gang en prosess for å få innspill til forbedringer.

Vårt innspill og oppfordring deles her med erfaringer fra Farm For the Future, som er et privat norsk initiert utviklingsprosjekt innen landbruk og fattigdomsbekjempelse i Tanzania. Her er det investert 35 MNOK uten offentlig støtte.

Prosjektet består av en kommersiell gård på 3 500 mål som produserer mat (frømais, settepoteter og macadamia nøtter mm), sysselsetter om lag 100 personer, og utvikler samfunnet rundt gjennom en egen opplæringsorganisasjon med fire attraktive programmer (*Bønder for Fremtiden, Kvinner for Fremtiden, Geitemelk for Ernæring og Lønnsomhet og Barnas Bondegård*).

Ideen kom i 2015. Selskapet ble etablert i 2018 med starthjelp fra Kavli Fondet. Siden har prosjektet vært drevet frem med betydelig innsats fra aktører i privat sektor, støtte fra organisasjoner, frivillig arbeid og lokal forankring.

Etter åtte års praktisk erfaring er driften nå økonomisk positiv, hvilket er positivt og bør være oppsiktsvekkende i et land som Tanzania. Det har ikke skjedd uten feil, læring og motgang. Men nettopp derfor representerer prosjektet erfaringer som norsk utviklingspolitikk bør lytte til.

13. april i år ba Farm For the Future om møte med utviklingsministeren for å gi innspill til regjeringens stortingsmelding. Bakgrunnen var ministerens egne uttalelser om at han ønsket å møte aktører med relevante erfaringer, samt en anbefaling fra den norske ambassaden i Dar Es Salaam om å be om et slikt møte.²⁷ april fikk vi beskjed om at et møte ikke kunne prioriteres, og at vi i stedet burde sende skriftlige innspill.

Dette innlegget er derfor både et innspill og en oppfordring:

Norsk utviklingspolitikk må bli mer praktisk, mer resultatorientert og mer opptatt av samfunnsutvikling i et langsiktig perspektiv.

Utviklingspolitikken må handle mer om samfunnsutvikling

Et hovedproblem i dagens utviklingsarbeid er at det ofte blir for fragmentert. Mange nasjonale og internasjonale organisasjoner mottar store årlige overføringer fra Norad, men samarbeidet mellom aktørene er altfor svakt. Det er for lite helhetstenkning, for lite kontroll og for lite søkelys på hvordan lokalsamfunn over tid kan bli i stand til å klare seg selv (samfunnsutvikling).

Samfunnsutvikling krever mer enn enkeltprosjekter. Det krever at flere aktører trekker i samme retning: bønder, opplæringsmiljøer, leverandører, banker, myndigheter, frivillige organisasjoner og private initiativtakere. Det krever også en «tydelig motor» – en aktør som tar ansvar for helheten og driver utviklingen fremover.

Farm For the Future har i praksis tatt en slik rolle lokalt. Rundt gården bygges det nå verdikjeder der lokale bønder, leverandører av gjødsel og såkorn, tilbydere av mekaniseringstjenester, banker og andre aktører kan ha økonomisk nytte av å delta. Når alle involverte, også aksjonæren, kan tjene på utviklingen, øker også sjansen for at resultatene varer.

Skal slike modeller lykkes i større skala, trengs det en utviklingspolitikk som legger bedre til rette for samarbeid mellom private, offentlige og ideelle aktører.

Samfunnsutvikling starter med barn og unge

Skal utviklingsarbeid gi varige resultater, må det også rettes mot neste generasjon. Derfor arbeider Farm For the Future med et utviklingsprogram kalt Barnas Bondegård – Children's Farm på FFF.

Målet er å gi elever i grunnskoler og ungdomsskoler inspirasjon og praktisk kunnskap om landbruk, matproduksjon, riktig ernæring, dyrehold, naturressurser og lokale verdikjeder. Barn og unge må få se at moderne landbruk kan gi arbeid, inntekt, entreprenørskap og framtidsmuligheter.

Dette er viktig også for å motvirke fraflytting. Mange unge forlater landsbygda fordi de ikke ser en fremtid der de er vokst opp. Hvis utviklingsarbeidet skal lykkes, må det bidra til at unge mennesker opplever lokal matproduksjon og landbruk som noe fremtidsrettet – ikke som et tegn på fattigdom eller mangel på alternativer.

Barnas Bondegård handler derfor ikke bare om skolebesøk eller praktisk opplæring. Det handler om å bygge kunnskap, stolthet og framtidstro lokalt. Skal landsbygda utvikles, må neste generasjon se at det finnes muligheter der de bor. Barnas Bondegård har nylig bygget to hønsehus for eggproduksjon (til sammen 3400 høner), som et ledd i å vise vei til bærekraftig utvikling (stå på egne ben). Det er en investering som vil gi nok inntekter til å drive Barnas Bondegård. Donasjoner trengtes til å bygge hønsehusene og kjøpe inn kyllinger og mat til de begynner å legge egg, men etter dette vil det ikke lengre trenges donasjoner for å drive Barnas Bondegård. Dette er et eksempel på målrettet oppstarts hjelp til bærekraftige løsninger som deretter vil klare seg selv.

Slike tiltak bør få en tydeligere plass i norsk utviklingspolitikk. Det er ikke nok å støtte produksjon og infrastruktur alene. Vi må også investere i kunnskap, rekruttering og lokal tilhørighet.

Matproduksjon og lønnsomme arbeidsplasser må prioriteres høyere

Afrika trenger ikke bare bistand. Afrika trenger investeringer, kompetanse, arbeidsplasser og økt lokal matproduksjon.

I Tanzania ser vi hvor stor forskjell det gjør når lokale bønder får tilgang til kunnskap, bedre innsatsfaktorer, mekanisering, markedsadgang og verdikjeder som fungerer. Når bønder, leverandører, banker, lokale arbeidstakere og investorene alle tjener på utviklingen, skapes det varige resultater.

Dette er ikke veldedighet. Det er utvikling gjennom arbeid, produksjon og verdiskaping.

Derfor bør regjeringens stortingsmelding legge langt større vekt på tiltak som bidrar til økt matproduksjon og reell økonomisk aktivitet. Det bør også åpnes for etableringstilskudd til selskaper og organisasjoner som dokumenterbart produserer mat, bygger verdikjeder og skaper godt betalte arbeidsplasser.

Utviklingspolitikken bør ikke bare spørre hvor mye penger som deles ut. Den bør spørre hva pengene faktisk bygger og kreve at resultater dokumenteres, risiko for mislighold omtales og hvilke tiltak som kan settes inn for å motvirke dette.

Resultater må kunne måles – ikke bare beskrives

Skal norsk utviklingspolitikk få større legitimitet, må den i langt større grad måles på faktiske endringer i menneskers levekår. Det holder ikke å telle antall prosjekter, rapporter, seminarer eller utbetalte millioner. Det avgjørende spørsmålet må være: Blir mennesker mindre fattige? Øker inntektsnivået? Øker matproduksjonen? Får barn og unge bedre framtidsmuligheter? Klarer lokalsamfunnene seg bedre over tid?

Som en del av arbeidet med å kvalifisere Farm For the Future til offentlig-privat samarbeid og mulig offentlig støtte, gjennomførte prosjektet for fem år siden en kartlegging av levestandarden i de 16 landsbyene rundt farmen.

Resultatene var alvorlige. Gjennomsnittsinntekten var om lag 14 kroner per dag for de over 18 år. Maisavlingene (vanlig mais) lå på rundt 150 kilo per mål. Kostholdet besto i hovedsak av bare fem av tolv anbefalte matsorter. Underernæring var et like stort problem som den økonomiske fattigdommen. Arbeidsløsheten var høy og bare vel 20 % av befolkningen hadde en betalt jobb å gå til.

Denne kartleggingen gir et viktig utgangspunkt. Om fem eller ti år kan levestandarden i de samme landsbyene måles på nytt. Da kan man dokumentere om inntektene har økt, om avlingene er bedre, om kostholdet er mer variert, om flere barn og unge ser en framtid i lokalt landbruk, og om flere familier har kommet ut av fattigdom.

Det er slik utviklingspolitikk bør prioriteres og følges opp. Ikke først og fremst på intensjoner, men på målbare resultater i menneskers liv.

Dagens støtteordninger treffer ikke godt nok

Et konkret eksempel illustrerer problemet.

Farm For the Future har søkt Norad om fire millioner kroner i tilskudd til bygging av kjølelager for settepoteter. Formålet er å øke matproduksjonen og lære opp lokale bønder til å delta i en verdikjede med høyere produktivitet og bedre inntjening.

Tilbakemeldingen er at Norad ikke har en slik ordning i dag. Derimot kan det gis inntil fem millioner kroner til markedsundersøkelser.

Det sier mye om systemet. Når det er lettere å få støtte til å utrede et marked enn til å bygge konkret infrastruktur som kan øke matproduksjonen, har virkemiddelapparatet feil innretning.

Hadde et tilsvarende tiltak vært etablert i Norge, ville det i god tradisjon vært naturlig å vurdere etableringsstøtte. I utviklingspolitikken bør det samme prinsippet gjelde: Når et tiltak bygger kapasitet, skaper produksjon og gir arbeidsplasser, bør virkemiddelapparatet kunne støtte det.

Mer offentlig-privat samarbeid

Regjeringen bør ta initiativ til flere pilotprosjekter der private, offentlige og ideelle aktører samarbeider om konkrete utviklingsmodeller. Slike piloter bør måles på resultater: økt matproduksjon, flere arbeidsplasser, styrket lokal deltakelse i ledelse, bedre inntekter for lokale bønder, kunnskap hos barn og unge, og evne til å stå på egne ben over tid.

Farm For the Future er nå kommet så langt at prosjektet kan være en slik pilot.

Da Kavli Fondet ga Farm For the Future fem millioner kroner i oppstarts midler i 2018, var ambisjonen nettopp å bidra til en modell som kunne inspirere andre og skaleres opp eller ned etter lokale behov. Nå finnes erfaringene. Nå bør de brukes.

Farm For the Future har gjort feil, lært av dem og justert kursen underveis. Det er nettopp slik reell utvikling skjer. Ingen modell blir god på tegnebrettet alene. Den må prøves i praksis, forbedres og forankres lokalt.

Derfor bør utviklingspolitikken i større grad støtte aktører som bygger kapasitet og kan bevise at modellen kan fungere, samt kan dokumentere bruk av midler, regnskap/revisjon, risiko og hvordan dette har vært håndtert.

Et eksempel på norsk landbrukskompetanse i praksis

Farm For the Future og Underhaug AS representerer et konkret eksempel på hvordan norsk initiativ, praktisk landbrukskompetanse og privat næringsliv kan bidra til økt matproduksjon, lokal verdiskaping og sterkere matsikkerhet i Tanzania.

Underhaug AS er et privat norsk industriselskap med mer enn 100 års erfaring med utvikling og produksjon av landbruksredskap. Selskapet bygget lokaler på Farm For the Future i Tanzania i 2025. Ambisjonen er å videreutvikle dette som base for salg, demonstrasjon, opplæring, service og tilgang til reservedeler.

Dette er nettopp den typen praktisk mekanisering som ofte mangler for at lokale bønder skal kunne øke avlingene, redusere tungt manuelt arbeid og bygge mer lønnsomme verdikjeder. Skal lokale bønder lykkes, trenger de både lokal forankring til et kompetansemiljø (Farm for the Future), kunnskap, markedsadgang og tilgang til egnet utstyr (f.eks. Underhaug AS).

Farm For the Future er etablert som en «utviklingsmotor» lokalt, har omfattende matproduksjon og etablerte verdikjeder med markedstilgang, opplæringsprogrammer og tett kontakt med bønder og lokalsamfunn. Underhaug kan på sin side bidra med hardføre landbruksredskap, teknisk

kompetanse, service, reservedeler og praktisk mekanisering. Sammen viser aktørene hvordan utviklingspolitikk kan koble lokal samfunnsutvikling med norsk næringslivskompetanse.

Dette illustrerer også et viktig poeng for regjeringens stortingsmelding: Virkemiddelapparatet bør ikke bare støtte nye og uprøvde ideer, men også tiltak som er grunnleggende nødvendige og dokumenterbart viktige – matproduksjon, mekanisering, infrastruktur, opplæring, service og lokale verdikjeder– og der erfaringene over tid kan skaleres til andre områder.

Både Farm For the Future og Underhaug har tatt risiko, investert tid og ressurser, lært underveis og etablert seg i praksis. Det er nettopp slik reell utvikling skjer. Ingen modell blir god på tegnebrettet alene. Den må prøves i praksis, forbedres, forankres lokalt og kobles til aktører som kan bidra med kompetanse, kapital og gjennomføringsevne.

Norsk utviklingspolitikk må bli tydeligere og lettere å forstå

Norsk utviklingspolitikk har også et omdømmeproblem. Mange nordmenn slutter opp om internasjonal solidaritet, men de vil se at pengene brukes effektivt, på tiltak som virker og at de ikke forsvinner i korrupsjon.

Mat på bordet, arbeid til unge mennesker, opplæring av bønder, praktisk kunnskap i skolen, lønnsomme lokale bedrifter og bygge bærekraftige samfunn som gradvis klarer seg selv – dette er eksempler på utviklingspolitikk folk forstår og støtter.

Hvis regjeringen ønsker et vendepunkt i utviklingspolitikken, bør den starte med tiltak som kan dokumentere målbare forbedringer i menneskers levekår over tid.

Konklusjon

Norge bruker betydelige midler på utviklingsarbeid, men for lite går til tiltak som øker matproduksjonen, skaper arbeidsplasser og bygger bærekraftige lokalsamfunn som kan klare seg selv.

Erfaringene fra Farm For the Future Tanzania viser at utviklingspolitikken trenger et vendepunkt: mindre fragmentering, mer samfunnsutvikling, sterkere offentlig-privat samarbeid, tydeligere resultatmåling – og en langsiktig satsing på barn og unges kunnskap om landbruk og lokale framtidsmuligheter.

Norge mangler ikke penger til utviklingsarbeid. Det som mangler, er tydeligere prioritering av det som virker, det som sikrer varig forbedring, samt god oppfølging som sikrer at midler brukes der de skal og på en effektiv måte.